

WPROWADZENIE

W latach 70-tych spotkałem się z amerykańskim inwentarzem *HPI - The Handicap Problems Inventory* - inwentarz problemów upośledzenia, ale wtedy wydawał mi się on zbyt obszerny. Gdy jednak w naszym kraju nowe podejścia do problemów osób niepełnosprawnych coraz bardziej torowały sobie drogę, potrzeba tego rodzaju narzędzi w rękach naszych psychologów stała się oczywista.

W roku 1985 powstała polska wersja eksperymentalna HPI, która została sprawdzona w badaniach 150 osób w pięciu kategoriach niepełnosprawności. Badania te wykazały, że inwentarz posiada wiele zalet i prace nad nim winny być kontynuowane. Po zwróceniu się do *Division of Sponsored Programs, Office of Patents and Copyrights, Perdue University, Lafayette* (Indiana) otrzymaliśmy w roku 1987 prawo opracowania polskiej wersji HPI i wykorzystania jej w badaniach naukowych i praktyce psychologicznej.

Przeprowadzone dalsze badania w trzynastu rodzajach niepełnosprawności (ponad 1000 badanych) stały się podstawą do skonstruowania krótszych skal (po 60 twierdzeń), zawierających problemy osób z pięciu rodzajów niepełnosprawności: LNU (lekki niedorozwój umysłowy), PON (problemy osób niewidomych), URK (uszkodzenie rdzenia kręgowego), MPD (mózgowe porażenie dziecięce) i ONS (osoby niedostosowane społecznie).

Wymienione skale bazują na założeniach HPI oraz wynikach uzyskanych z jego zastosowaniem i dlatego zapoznamy się najpierw z inwentarzem HPI, jako podstawą dla stworzenia nowych skal, idąc za strukturą podręcznika autorów jego oryginalnej wersji *Manual for the Handicap Problems Inventory* (Wright i Remmers 1960a). Treść zaś tego opisu obejmuje: informacje wstępne, powstanie inwentarza, parametry inwentarza jako testu, przebieg badania, obliczenia wyników oraz ich interpretację, a jest to poprzedzone informacjami dotyczącymi zmian, związanych z adaptacją inwentarza do warunków polskich. Informacje te są istotne dla rozumienia nie tylko genezy skal, lecz również do oceny ich walorów. Mamy tu bowiem do czynienia z kontynuacją prac już wykonanych oraz z wykorzystaniem powstałych podczas obszernych badań spostrzeżeń, mówiących o tym, jak materiał inwentarza wypadł w badaniach i co z niego można wykorzystać do konstruowania nowych skal.

W części drugiej przejdziemy do podstawowych informacji dotyczących bezpośrednio

Tadeusz Witkowski
S K A L A L N U
Lublin 1993 (Zakł.Ps.Reh. KUL)

Masz przed sobą listę twierdzeń wyrażających przeżycia związane z mniejszymi zdolnościami. Mogą one występować u Ciebie w różnym nasileniu i być mniej lub bardziej uciążliwe. W Arkuszu odpowiedzi przekreśl krzyżykiem: 0 - gdy dane przeżycie u Ciebie nie występuje, 1 - gdy jego nasilenie i uciążliwość są bardzo małe, 2 - gdy są małe, 3 - średnie, 4 - duże, 5 - bardzo duże.

1. Powiniennem widzieć więcej dobrego.
2. Czasem rodzina niepotrzebnie robi za mnie coś, co sam mógłbym zrobić.
3. Chcę być bardziej znany i lubiany.
4. Gdy coś robię, to nie lubię, by inni kierowali mną.
5. Brak mi odwagi, śmiałości.
6. Chcę, żeby moja dziewczyna (chłopiec) była dla mnie lepsza.
7. Chcę być razem z takimi ludźmi, którzy będą mi pomagać.
8. Muszę więcej uczyć się niż inni, by potem dobrze pracować.
9. Nie lubię, gdy wszyscy na mnie patrzą oraz interesują się mną.
10. Chcę być bardziej szczęśliwy w małżeństwie niż inni ludzie.
11. Chciałbym więcej pomagać innym ludziom.
12. Chcę zdobyć lepszą pracę (być lepszym uczniem w szkole).
13. Chcę żyć z rodziną i wśród swoich.
14. Boję się, że osoba, którą kocham odejdzie i zostawi mnie samego (samą).
15. Potrzebuję przyjaciół, którzy dodaliby mi odwagi i zachęcaliby mnie.
16. Chcę bardziej niż inni, zrobić coś dobrze, porządnie.
17. Chcę, żeby ludzie mnie rozumieli i byli bardziej życzliwi.
18. Boję się, że kiedyś żona (mąż) będzie będzie mnie tylko żałować, a nie będzie lubić.
19. Powiniennem pomagać innym, bo inni mi pomagali.
20. Staram się, żeby przełożeni, nauczyciele byli zadowoleni z mojej pracy.
21. Mam żal do tych ludzi, którzy czują się lepsi.
22. Chcę być bardziej kochany przez innych.
23. Nie lubię, gdy inni ludzie żalują mnie i litują się.
24. Potrzebuję pomocy w znalezieniu pracy (ukończeniu szkoły).
25. Muszę zmienić swoje zachowanie się.
26. Nie wiem, czy będę miał dobrą, szczęśliwą rodzinę.
27. Chciałbym mieć więcej przyjaciół niż inni ludzie.
28. Jako mniej zdolny muszę więcej pracować (uczyć się), aby coś osiągnąć.
29. Nie chcę, by inni ludzie wiedzieli, że mam mniejsze zdolności.
30. Myślę, co zrobić dla rodziny za to, że mi pomagała.

Tadeusz Witkowski
S K A L A U R K
Lublin 1993 (Zakł.Ps.Reh. KUL)

Masz przed sobą listę twierdzeń wyrażających przeżycia związane z niepełnosprawnością. Mogą one występować u Ciebie w różnym nasileniu i być mniej lub bardziej uciążliwe. W Arkuszu odpowiedzi przekreśl krzyżykiem: 0 - gdy dane przeżycie u Ciebie nie występuje, 1 - gdy jego nasilenie i uciążliwość są bardzo małe, 2 - gdy są małe, 3 - średnie, 4 - duże, 5 - bardzo duże.

1. Zastanawiam się, dlaczego spotkał mnie taki los.
2. Nie mam pewności co do mojego przyszłego życia rodzinnego.
3. Jestem skrepowany będąc przedmiotem uwagi.
4. Sądzę, że niektóre zawody są ponad moje fizyczne możliwości.
5. Martwię się o swój byt na starość.
6. Nie jestem fizycznie zdolny do wykonywania niektórych zajęć domowych.
7. Chcę żyć tam, gdzie są ludzie, którzy będą mi pomagać.
8. Nie lubię być uzależniony od innych w wykonywaniu zajęć.
9. Uważam za ważne wykonywanie takich zajęć, które są trudne przy niepełnej sprawności.
10. Biorę udział nie we wszystkim, co robi rodzina.
11. Mam zbyt małe szanse uprawiania jakiegoś sportu.
12. Mam wątpliwości co do moich dochodów pieniężnych (w przyszłości).
13. Marzę o rzeczach przekraczających moje możliwości.
14. Mam mniejsze szanse na osiągnięcie szczęścia małżeńskiego.
15. Czuje większą potrzebę pomagania innym.
16. Potrzebne mi są zajęcia odpowiadające moim możliwościom.
17. Wydaje mi się, że nie jestem taki sam, jak inni ludzie.
18. Boję się, że moje całe życie będzie uzależnione od bliskich mi osób.
19. Brakuje mi możliwości do uprawiania sportu.
20. Jako niepełnosprawny muszę więcej pracować (uczyć się), aby osiągnąć sukces.
21. Staram się zapomnieć o tym, że jestem niepełnosprawny.
22. Boję się litości ze strony żony (męża), narzeczonej (-ego).
23. Czuje się zrozpaczony, gdy nie jestem traktowany jak normalny.
24. Staram się zadowolić moich przełożonych w pracy (w szkole).
25. Potrzeba mi większej odwagi.
26. Martwię się, że moja rodzina bardzo przeżywa to, że jestem niepełnosprawny.
27. Denerwują mnie ludzie, którzy zbyt dużo starają się mi pomagać.
28. Chciałbym kiedyś pracować tam, gdzie brak pełnej sprawności będzie mniej zauważany.
29. Czuje się lepiej wiedząc, że niektóre rodzaje niepełnosprawności są gorsze.
30. Przykro mi, że nie jestem w stanie zrobić dość dużo dla rodziny.

Tadeusz Witkowski
S K A L A MPD
Lublin 1993 (Zakł.Ps.Reh. KUL)

Masz przed sobą listę twierdzeń wyrażających przeżycia związane z niepełnosprawnością. Mogą one występować u Ciebie w różnym nasileniu i być mniej lub bardziej uciążliwe. W Arkuszu odpowiedzi przekreśl krzyżykiem: 0 - gdy dane przeżycie u Ciebie nie występuje, 1 - gdy jego nasilenie i uciążliwość są bardzo małe, 2 - gdy są małe, 3 - średnie, 4 - duże, 5 - bardzo duże.

1. Trudno mi pogodzić się z tym, że jestem niepełnosprawny.
2. Przykro mi, że rodzina udziela mi zbyt wielu wskazówek.
3. Ludzie uważają, że jestem inny niż oni.
4. Mam wątpliwości co do moich dochodów pieniężnych (w przyszłości).
5. Potrzebuję różnych "zastępczych" przyjemności i radości.
6. Boję się utraty osoby kochanej.
7. Potrzebuję przyjaciół, którzy dodaliby mi otuchy.
8. Nie lubię być uzależniony od innych w wykonywaniu zajęć.
9. Zadreczam się myślami o tym, że jestem niepełnosprawny.
10. Przykro mi, że nie jestem w stanie zrobić dość dużo dla rodziny.
11. Staram się ukryć przed innymi moją niepełnosprawność.
12. Potrzebuję pomocy współpracowników (kolegów).
13. Nie lubię prowadzić odmiennego od innych stylu życia.
14. Ciekaw jestem, co rodzina myśli o mojej niepełnosprawności.
15. Wydaje mi się, że jestem traktowany jak obywatel drugiej kategorii.
16. Będę musiał ciężiej pracować, by zdobyć środki utrzymania.
17. Czuje, że się różnię od innych.
18. Nie jestem fizycznie zdolny do wykonywania niektórych zajęć domowych.
19. Denerwują mnie ludzie, którzy zbyt dużo starają się mi pomagać.
20. Potrzebuję pomocy w poszukiwaniu pracy (ukończeniu szkoły).
21. Martwię się swoim wyglądem zewnętrznym.
22. Mam większą niż inni potrzebę osiągnięcia szczęścia w małżeństwie.
23. Chciałbym mieć więcej przyjaciół niż inni ludzie.
24. W przyszłości stracę niejedną dobrą pracę ze względu na brak pełnej sprawności.
25. Wolalbym raczej doznać niepowodzenia niż prosić o pomoc.
26. Boję się litości ze strony żony (męża), narzeczonej (-ego).
27. Wydaje mi się, że inni uważają mnie za gorszego.
28. Mam tendencję do zwlekania z podejmowaniem zajęć.
29. Odczuwam skrępowanie z powodu braku pełnej sprawności.
30. Mam mniejsze szanse na normalne życie rodzinne.

Tadeusz Witkowski
S K A L A P O N
Lublin 1993 (Zakł.Ps.Reh. KUL)

Masz przed sobą listę twierdzeń wyrażających przeżycia związane z niepełnosprawnością wzrokową. Mogą one występować u Ciebie w różnym nasileniu i być mniej lub bardziej uciążliwe. W Arkuszu odpowiedzi przekreśl krzyżykiem: 0 - gdy dane przeżycie u Ciebie nie występuje, 1 - gdy jego nasilenie i uciążliwość są bardzo małe, 2 - gdy są małe, 3 - średnie, 4 - duże, 5 - bardzo duże.

1. Jestem zakłopotany, gdy ludzie chcąc mi pomóc, robią różne niepotrzebne rzeczy.
2. Czuję się lepiej w rodzinie niż wśród obcych.
3. Mam większą potrzebę pomagania innym.
4. Staram się zadowolić moich przełożonych w pracy (w szkole).
5. Nie czuję się dumny z siebie.
6. Potrzebuję więcej miłości.
7. Potrzebuję przyjaciół, którzy dodaliby mi otuchy.
8. Myślę, że przełożeni powinni ułatwiać mi pracę (naukę).
9. Nie wykorzystuję w pełni wolnego czasu.
10. Biorę udział nie we wszystkim, co robi rodzina.
11. Nowe znajomości zawieram powoli i ostrożnie.
12. Chcę wykazać się większymi możliwościami w pracy (w nauce).
13. Brak mi silnej woli.
14. Boję się utraty osoby kochanej.
15. Denerwują mnie ludzie, którzy zbyt dużo starają się mi pomagać.
16. Mam tendencję do zwlekania z podejmowaniem zajęć.
17. Mam skłonności do ociągania się.
18. Nie mam pewności co do mojego przyszłego życia rodzinnego.
19. Denerwuje mnie, gdy inni nie traktują mnie jak osobę normalną.
20. Przydałaby się zmiana moich planów zawodowych.
21. Potrzebuję różnych "zastępczych" przyjemności i radości.
22. Mam większą niż inni potrzebę osiągnięcia szczęścia w małżeństwie.
23. Ludzie uważają, że jestem inny niż oni.
24. Brakuje mi możliwości podjęcia dobrej pracy (osiągnięcia dobrych wyników szkolnych).
25. Zastanawiam się, dlaczego spotkał mnie taki los.
26. Kocham kogoś bez wzajemności.
27. Potrzebuję więcej ludzi, którzy rozumieliby problemy związane z moją niepełnosprawnością.
28. Chciałbym kiedyś pracować tam, gdzie brak pełnej sprawności będzie mniej zauważany.
29. Łatwo jest zranić moje uczucia.
30. Mam mniejsze szanse na normalne życie rodzinne.

Tadeusz Witkowski
S K A L A P C H
Lublin 1998: Zakł.Ps.Reh. KUL

Masz przed sobą listę twierdzeń wyrażających przeżycia związane z przewlekłą chorobą. Mogą one występować także u Ciebie w różnym nasileniu i być mniej lub bardziej uciążliwe. Przekreśl krzyżykiem: 0 - gdy dane przeżycie u Ciebie nie występuje, 1 - gdy jego nasilenie i uciążliwość są bardzo małe, 2 - gdy są małe, 3 - średnie, 4 - duże, 5 - bardzo duże.

1. Nie mogę pogodzić się z tym, że moja choroba jest trwała 0 1 2 3 4 5
2. Czuję się lepiej w rodzinie niż wśród obcych 0 1 2 3 4 5
3. Nie lubię litości okazywanej mi przez innych ludzi 0 1 2 3 4 5
4. Chciałbym mieć stałe zajęcia, prace 0 1 2 3 4 5
5. Myślę, że muszę być bardziej wytrwały niż inni ludzie 0 1 2 3 4 5
6. Zastanawiam się, jak mogę odwdziaczyć się kochanym osobom
za okazaną mi pomoc 0 1 2 3 4 5
7. Jest mi przykro, gdy inni wypytyują o moją chorobę 0 1 2 3 4 5
8. Myślę, że osoby chore mają większe trudności ze znalezieniem
zajęć, pracy 0 1 2 3 4 5
9. Wolałbym, żeby inni nie wiedzieli o mojej chorobie 0 1 2 3 4 5
10. Boję się, że utracę kochaną osobę 0 1 2 3 4 5
11. Myślę, że inni wiedzą zbyt mało o tym, co czuje się będąc chorym . . . 0 1 2 3 4 5
12. Nie lubię być uzależniony od innych w wykonywaniu zajęć 0 1 2 3 4 5
13. Zajęcia pozwalają mi zapomnieć, że jestem chory 0 1 2 3 4 5
14. Martwię się, że moja rodzina bardzo przeżywa to, że jestem chory . . 0 1 2 3 4 5
15. Denerwuje mnie, gdy inni nie traktują mnie jak osoby normalnej . . . 0 1 2 3 4 5
16. Staram się o odpowiednią pracę lub jakieś zajęcia 0 1 2 3 4 5
17. Uważam, że ja nie powinienem być chory 0 1 2 3 4 5
18. Nie mam pewności co do mojego przyszłego życia rodzinnego 0 1 2 3 4 5
19. Chcę żyć tam, gdzie są ludzie, którzy będą mi pomagać 0 1 2 3 4 5
20. Chciałbym kiedyś pracować tam, gdzie choroba będzie mniej
zauważana 0 1 2 3 4 5
21. Ciekaw jestem, czy choroba jest karą za grzechy 0 1 2 3 4 5
22. Chciałbym wiedzieć, co rodzina myśli o mojej chorobie 0 1 2 3 4 5
23. Staram się ukryć przed innymi moją chorobę 0 1 2 3 4 5
24. Sądzę, że niektóre zajęcia są ponad moje fizyczne możliwości 0 1 2 3 4 5
25. Wolę raczej nie rozmawiać z innymi na temat choroby 0 1 2 3 4 5